

D. 242

**OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW W WARSZAWIE**
KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

5099
DOLNOŚLĄSKIE

1. Obiekt

KOSTNICA, obecnie KAPLICA CMENTARNA

2. Czas powstania

1751. 1923

3. Miejscowość

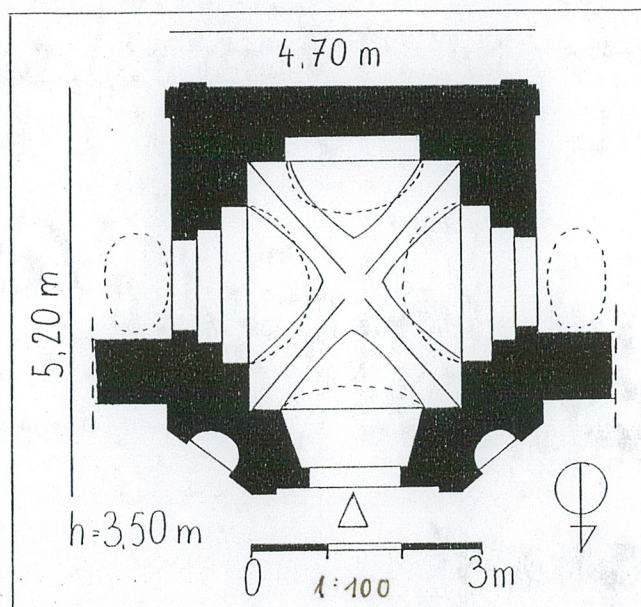
D O M A S Z K Ó W

543/2

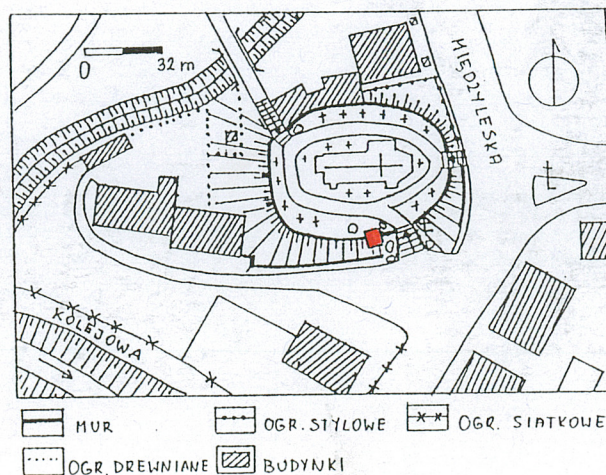

1.

2.

4.

4. Adres

57-522 Domaszów,
ul. Kolejowa 2

nr hipoteczny nr działki geodezyjnej 772

5. Przynależność administracyjna

województwo dolnośląskie
powiat Kłodzko, gmina Międzyzlesie

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Eberhardisdorf (1337), alte Eberhartsdorf
(1358), Eberhardi villa (1384), Ebersdorf
(1476, 1560, 1765, 1789, 1801-1945)

7. Przynależność administracyjna przed 1 VI 1975

województwo wrocławskie (WB)
powiat Bystrzyca Kłodzka

8. Właściciel i jego adres

Parafia rzymskokatolicka p.w. Św. Mikołaja,
57-522 Domaszów, ul. Kolejowa 2

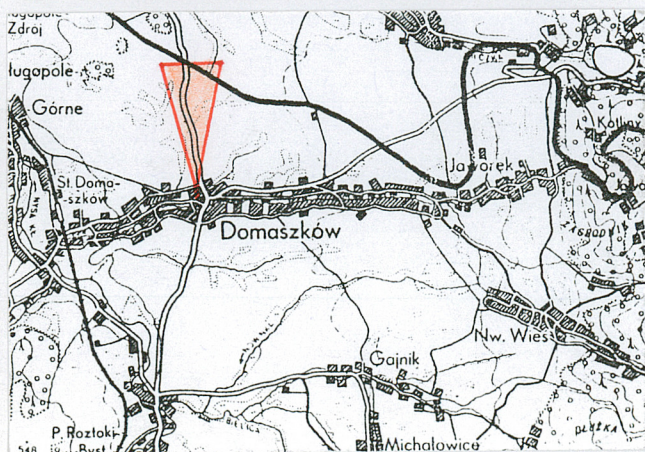
9. Użytkownik i jego adres

Parafia rzymskokatolicka p.w. Św. Mikołaja,
57-522 Domaszów, ul. Kolejowa 2

10. Rejestr zabytków

540
Nr 2025

data 25. 05. 1972

Historia

Historia wsi i parafii — patrz karta architektury kościoła.

W czasie budowy nowego ogrodzenia kościoła i cmentarza, w południowym jego odcinku lokalny budowniczy Georg Faulhaber wzniósł w 1751 r. barokową kostnicę. Jak na czas swej budowy była ona znacznie zapóźniona stylistycznie, gdyż zbliżała się bardziej ku barokowi wczesnemu niż dojrzałemu. Z drugiej jednak strony zapóźnienie to wynikało z tradycjonalizmu trwającego w środowisku lokalnych budowniczych hrabstwa i nie było tam zjawiskiem odosobnionym.

Kostnica w Domaszkanie otrzymała kubicką bryłę, której proporcje zakłócił nieco trójkątny, załamany szczyt bez wolut zdobiący fasadę i mieszczący niszę z figurą Immaculaty. (il. 6, 1, 7) Atektonicznie ukształtowano też wystrój elewacji. (il. 7, 13) Zastosowano lizeny i bardzo uproszczone odcinki belkowania nad nimi. Zasłonięto też częściowo trzony lizen niszami. Wystrój elewacji utrzymany został w stylu wczesnego baroku 2 poł. XVII w. i początków XVIII stulecia. Świadczy o tym uproszczony detal architektoniczny o charakterze obiegowym, taki jak np. portale, nisze, obramienia okienne, czy też rzadziej spotykane motywy — kartusze. (il. 7–9, 11) Te ostatnie będące motywem typowo włoskim zastosowali po raz pierwszy w architekturze Hrabstwa Kłodzkiego północnowłoscy budowniczowie, czynni w Gorzanowie przy przebudowie zespołu pałacowego (1653–1657), kościoła (1658) oraz przy budowie kaplicy Św. Barbary (1651). Dekoracyjność zdobiących te budynki kartuszy rzutowała zapewne na zdobienie nimi także innych kaplic i kostnic wznoszonych na początku XVIII w., jak np. kaplicy Św. Franciszka Ksawerego w Gorzanowie, czy też kostnicy na przykościelnym cmentarzu w Wilkanowie. Zapewne do form tych właśnie, znacznie już uproszczonych, a nawet sprymitywizowanych kartuszy zdobiących kaplicę w Gorzanowie i kostnicę w Wilkanowie nawiązał budowniczy kostnicy w Domaszkanie, głęboko tkwiący w tradycji architektury północnowłoskich budowniczych. W architekturze kostnicy trudno odnaleźć wpływy dojrzałego baroku. Być może próbą nawiązania do tego stylu było ukośne ścięcie naroży fasady kostnicy. (il. 6–7)

Zapewne pod wpływem zastrzonych fryderycjańskich przepisów sanitarnych stare, cmentarne kostnice były od końca XVIII w. zamieniane głównie na kaplice grobowe proboszczów i ich rodzin, sędziów, lub co znaczniejszych rodzin z parafialnych miejscowości.

Sytuacja

Domaszków położony jest przy lokalnej drodze odbijającej od głównego traktu z Kłodzka do Międzyzlesia, prowadzącej od Długopola Górnego w kierunku Międzygórza. Wieś rozlokowana została na Obniżeniu Bystrzycy Kłodzkiej, w płytkiej dolinie Domaszkowskiego Potoku, na wysokości około 390–475 m n.p.m.

Charakterystyka cmentarza i jego otoczenia — patrz karta kościoła.

Kostnicę włączono w południowo-wschodni odcinek muru cmentarnego. Od wschodu sąsiaduje ona z dziewiętnastowieczną bramą filarową. Od południa kaplica występuje znacznie poza linię muru cmentarnego i posadowiona jest od strony ul. Kolejowej na wysokiej, murowanej z kamienia podmurówce, doprowadzonej do poziomu wyżej położonego cmentarza. Od jego strony kaplicę obsadzono tujami. (il. 4–5)

Materiał, konstrukcja, technika

Ściany

Ściany murowane z kamienia, tynkowane. Wystrój elewacji wykonany w tynku, uzupełniony kamieniarką. Gzymsy ceglane, tynkowane. We wnętrzu niska, drewniana, przyścienna boazeria.

Sklepienia i stropy

Wnętrze nakryte sklepieniem klasztornym z czterema lunetami (il. 16).

Wieżba dachowa i pokrycie dachu

Wieżba dachowa niedostępna, zapewne krokwiowa.

Dach kryty blachą ocynkowaną.

Posadzki, podłogi

Posadzka ceramiczna.

Okna i otwory

Węgry i nadproża okien i otworów wejściowych murowane. Nisze otworów jednostronnie rozglifione do wewnątrz, zamknięte półkoliście lub eliptyczne.

<p>14. Kubatura</p> <p>82 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>25 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>kostnica</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>kaplica cmentarna</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>Współcześnie, w latach sześćdziesiątych wykonano nowe tynki fakturowe na elewacjach niszcząc tym samym plastyczność elementów tynkowego wystroju elewacji. Dach kaplicy pokryto blachą ocynkowaną. Zamalowano polichromię wnętrza kaplicy pochodzącą z 1923 r. Wymalowano wnętrze na nowo, podkreślając jego architekturę. Obecnie jest ono okresowo odnawiane oraz bieli się portal, kartusz i nisze w elewacji frontowej. W kartuszu nad portalem umieszczono inskrypcję <i>AVE MARYJA</i>. Wszystkie prace remontowe zrealizowane były i są przez lokalnych rzemieślników. Brak dokumentacji tych robót.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcja dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Fundamenty —zawilgocone. Uszkodzone tynki kamiennej podbudowy kaplicy.</p> <p>Ściany — zawilgocone, w niektórych miejscach widoczne spękania murów. Miejscami uszkodzone tynki.</p> <p>Sklepienie — w stanie dobrym.</p> <p>Konstrukcja więźby dachowej — w stanie dobrym.</p> <p>Pokrycie dachowe — w stanie dobrym.</p> <p>Wyposażenie — w stanie dobrym.</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Ochronie konserwatorskiej podlega dyspozycja przestrzenna kaplicy, jej bryła i wystrój elewacji oraz wnętrz.</p> <p>Zaleca usunięcie obecnych tynków, wykonanie nowego tynku gładkiego i konserwację tynkowej dekoracji elewacji. Należy też wykonać badania stratygraficzne tynków i w oparciu o ich wyniki zaprojektować nową kolorystykę elewacji maksymalnie zbliżoną do pierwotnej. Trzeba też przeprowadzić konserwację kamieniarki portalu oraz kamiennych elementów nisz. Należy usunąć pobiałę z portalu, nisz i kartusza. Wszystkie projekty dotyczące remontu kaplicy muszą być konsultowane z WKZ.</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

22. Bibliografia

Berger A., *Eine Übersicht über die Pfarreien und Kuratien der Grafschaft Glatz betreffend die Zeit von 1841–1946*, Kirchlengen, Kreis Herford 1961, mps., s. 9.
Hainke Pfarrer, *Ebersdorf*, Kreis Habelschwerdt, Guda Obend 1926, s. 88.
Hainke A., *Das Ebersdorfer Kriegerdenkmal*, Grofschoftersch Feierabend 1924, s. 99–100.
Patzak B., *Ebersdorf in der Grafschaft Glatz*, Guda Obend 1933, s. 42.
Rybka-Ceglecka I., Boguszewicz M. Ornatek A., Wiśniewska D., *Studium środowiska kulturowego gminy Międzyzylesie*, woj. wałbrzyskie. ROSiÓSK Wrocław 1995, mps., T. II, s. 27–39, Archiwum ROSiÓSK, Wrocław.

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Kostnica (*Das Kriegerdenkmal in Ebersdorf, Kr. Habelschwerdt*), Grofschoftersch Feierabend 1924.

25. Opracował

tekst	Iwona Rybka-Ceglecka, VI, 1999	<i>J. Rybka-Ceglecka</i>
plany, rysunki	Iwona Rybka-Ceglecka, VI, 1999	<i>J. Rybka-Ceglecka</i>
zdjęcia fotograficzne	Iwona Rybka-Ceglecka, III, 1998	<i>J. Rybka-Ceglecka</i>
miejsce przechowywania negatywów — u autora zdjęć		

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

Wkładki do kart ewidencyjnych - szt. 3

1. Miejscowość, gmina, województwo D O M. A S Z K Ó W powiat Kłodzko, gmina Międzylesie woj. wałbrzyskie	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOSTNICA, obecnie KAPLICA CMENTARNA	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. rubryki 12 — Historia i 13 — Opis, Spis ilustracji
---	--	--

c.d. rubryki nr 12 Historia

Podobnie kostnica w Domaszkowie stała się w końcu XVIII w. kaplicą grobową proboszcza Josepha Heiderera († 1801) i jego krewnych. Nie przekształcono przy tym jej barokowego wystroju elewacji.

Nie zmieniono go też w 1923 r., kiedy to wykonano nowy wystrój wnętrza związany z kolejną zmianą funkcji kaplicy, z przeznaczeniem jej na pomnik żołnierzy z I wojny światowej. Kaplicę wyremontowano oraz wymalowano wewnątrz. Sklepienie ozdobiono nową polichromią w stylu neorokokowym (z krzyżem żelaznym w centrum). Wszystkie prace remontowe wykonali lokalni rzemieślnicy, m.in. malarz kościelny Leo Richter i stolarz Rudolf Hötzel z Domaszkowa. W kaplicy ustawiono ołtarz z drewnianą Pietą, dziełem rzeźbiarza Franza Wagnera z Kłodzka, absolwenta szkoły cieplickiej. Na nastawie ołtarza, u podstawy Piety wyryto następującą inskrypcję: *ALLE DIE IHR VORÜBER GEHET SEHET OB EIN SCHMERZ GLEICH IST DEM MEINEN*. Wykonano też niską, drewnianą, przyścienną boazerię z dekoracją płycinową oraz drewnianą balustradę wydzielającą ołtarz z Pietą. (il. 14)

*c.d. rubryki nr 13 Opis***Rzut**

Kaplica założona na planie czworoboku zbliżonego do kwadratu, z dwoma ukośnie ściętymi narożnikami (il. 6).

Bryła

Jednokondygnacyjowa kaplica, posadowiona od strony ul. Kolejowej na wysokiej podmurówce, nakryta dachem trójsпадowym, zasłoniętym od frontu trójkątnym szczytem (il. 1, 7, 10, 12–13).

Wnętrze

Wnętrze oświetlone dwoma owalnymi okulusami umieszczonymi w eliptycznych niszach oraz dostępne przez otwór wejściowy o łuku półkolistym. Nakryte sklepieniem klasztornym, przepartym czterema lunetami. Ściany tarczowe zaakcentowane płytkami wnękami o łuku pełnym. Spływy lunet sprowadzone do połowy ścian kaplicy i oparte na pasowych wspornikach. (il. 14–16). W płytkiej wnęcie w południowej ścianie kaplicy umieszczony ołtarz z Pietą.

Elewacje

Elewacja frontowa, północna, złożona z trzech segmentów, frontowego i dwóch skrajnych usytuowanych skośnie. (il. 6, 1, 7) Zwieńczona trójkątnym szczytem z podobnie, skośnie załamanymi skrajami. W centrum fasady — otwór wejściowy o łuku pełnym, a w jej bocznych częściach — nisze. Elewacja rozczłonkowana lizenami (z wałkowymi przewiązkami) wspierającymi gzymsy koronujący. Górnym odcinkom lizen (pomiędzy przewiązkami a gzymsem wieńczącym) nadano schematycznie charakter odcinków belkowania. Kamienny portal w centrum elewacji złożony z węgarów, przewiązek u podstawy archiwolty i archiwolty z kluczem. Przewiązki oraz klucz ozdobione dekoracyjnymi płycinami z konturami rytymi w kamieniu. Nad portalem — owalny kartusz obramiony stylizowaną i uproszczoną wicią akantu. W skrajnych, skośnych, bocznych częściach fasady — półkoliście zamknięte nisze zachodzące na trzony lizen. Nisze sklepienie konchami z dekoracją muszlową. ujęte obramieniem złożonym z węgarów, przewiązek u podstawy archiwolty i z archiwolty z kluczem. (il. 8).

Na wysokości przewiązek oraz u podstawy konchy niszy — szeroki, tynkowy pas. Nad niszami owalne kartusze obramione stylizowaną i uproszczoną wicią akantu. Elewacja zwieńczona trójkątnym szczytem, skrajnie ukośnie załamany. W polu szczytu — nisza podobna do nisz w skrajnych partiach fasady. W niszy Immakulata z ok. 1751 r. (il. 9) Oś szczytu podkreślona ozdobnym zwieńczeniem kryjącym kalenicę dachu.

Elewacja boczna, wschodnia, rozczłonkowana jak i elewacja frontowa, przepruta centralnie usytuowanym, owalnym okulusem bez obramienia. Powyżej owalny kartusz obramiony uproszczoną i stylizowaną wicią akantu (il. 10–11). Podobnie prezentuje się druga elewacja boczna, zachodnia (il. 13).

Elewacja tylna, północna bezokienna, rozczłonkowana podobnie jak i pozostałe elewacje. Oś podkreślona ślepym okulusem w obramieniu z listwą, wzbogaconym czterema klincami oraz znajdującym się wyżej owalnym kartuszem obramionym uproszczoną i stylizowaną wicią akantu. (il. 13)

Wypożyczenie

Zachowane stylowa stolarka okienna i drzwiowa (drzwi płycinowe, częściowo ażurowe), ołtarz z 1923 r. (il. 14)

Instalacje

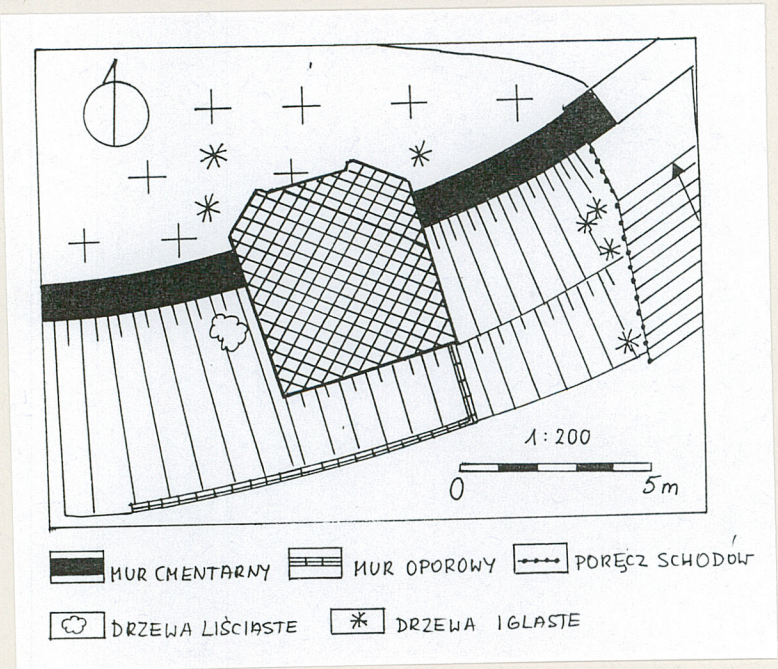
Brak

Spis ilustracji

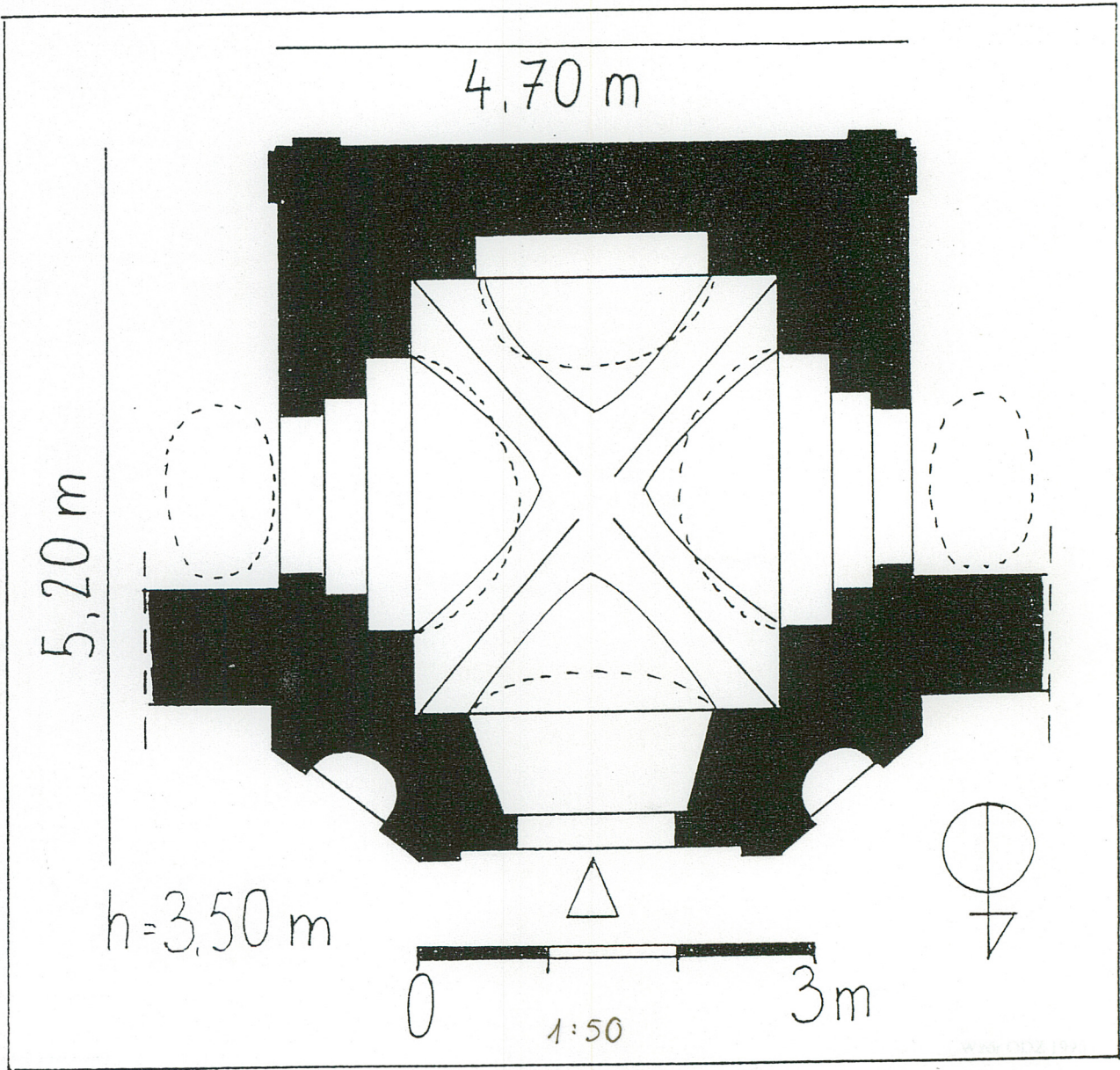
1. Kostnica, elewacja frontowa, widok od północy.
2. Rzut poziomy.
3. Plan orientacyjny, reprodukcja fragmentu mapy w skali 1 : 100 000.
4. Plan sytuacyjny w skali 1 : 3200.
5. Plan sytuacyjny w skali 1 : 200.
6. Rzut poziomy
7. Kostnica, elewacja frontowa, widok od północnego wschodu.
8. Kostnica, nisza w elewacji frontowej, widok od północnego wschodu.
9. Kostnica, nisza w szczycie elewacji frontowej, widok od północy.
10. Kostnica, widok od północnego wschodu.
11. Kostnica, dekoracja ornamentalna wschodniej elewacji budynku, widok od wschodu.
12. Kostnica, widok od północnego zachodu.
13. Kostnica, elewacja tylna (południowa) i boczna (zachodnia), widok od południowego zachodu.
14. Kostnica, wnętrze, widok od północy.
15. Kostnica, wnętrze, ściana wschodnia, widok od północnego zachodu.
16. Kostnica, fragment sklepienia.

1. Miejscowość.....DOMASZKÓW.....	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina.....Międzylesie.....	KOSTNICA, ob. KAPLICA CMENTARNA	rysunki, fotografie
3. Województwo.....wałbrzyskie.....		

5.

6.

Wkładkę założył:
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

7.

8.

9.

10.

11.

12.

1. Miejscowość.....DOMASZKÓW	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina.....Międzyzylesie	KOSTNICA, ob. KAPLICA	fotografie
3. Województwo.....wałbrzyskie	CMENTARNA	

15.

14.

16.

Wkładkę założył: I. Rybka-Ceglecka, XI. 1998.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: